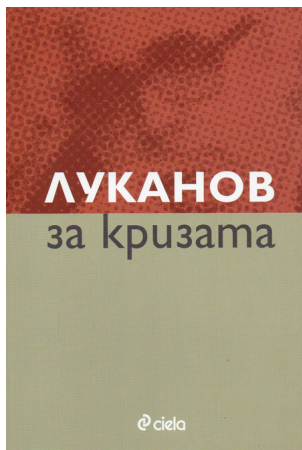


Написано от Христо Христов  
Неделя, 24 Ноември 2013 17:28

---



*„Има две причини за оттеглянето ми. Това са: Първо. Липсата на достатъчна парламентарна и обществена подкрепа на програмата за стопански реформи.□ Заявявал съм по много поводи и на много места, че това е програма, която не може да се изпълни от разединена нация.*

*Втората причина е споразумението между политическите сили в най-близки дни да се сформира национално правителство на мирния преход към демокрация.”*

Думите са на Андрей Луканов, изречени на пресконференция на 30 ноември 1990 г., след като предната вечер в телевизионно обръщение заявява, че подава оставка, в момент, в който страната е обхваната от национална стачка и протести.

Невъзможността на самостоятелното правителство на преименуваната от БКП на БСП, спечелила с фалшификации първите свободни избори през юни 1990 г. с 51%, да проведе икономическа реформа и непосилното бреме на икономическият крах на комунистическия режим от средата на 80-те години, предопределя съдбата на второто правителство на Луканов.

За по-младите българи Андрей Луканов беше ключовата политическа фигура в началото на прехода от тоталитарен комунистически режим към демокрация.

Луканов е роден в Москва през 1938 г. в семейството на комунистическия политемигрант

Написано от Христо Христов  
Неделя, 24 Ноември 2013 17:28

---

Карло Луканов. След атентата в „Света Неделя“ през 1925 г. той е осъден на 4,5 години затвор, но през 1926 г. е амнистиран. Малко по-късно заминава за СССР, където от 1927 до 1944 г. е член на Всесъюзната комунистическа партия (болшевики).

По рождение Андрей Луканов има съветско гражданство, а българско придобива, когато 6-годишен се мести със семейството си в България. Завършва Московския държавен институт за международни отношения (1963). Работи за кратко в Министерството на външните работи (1963-1965) и Министерството на външната търговия (1966-1968). В периода 1969-1972 г. работи в представителството на България в Организацията на обединените нации в Женева.

След това е назначен за заместник-министър (1972-1973) и първи заместник-министър (1973-1976) на външната търговия, вицепремиер (1976-1986) и първи вицепремиер (1986-1987), министър на външноикономическите връзки (1987-1989).

Той е един от партийците от по-младото поколение ръководители в БКП, които не одобряват политиката на Тодор Живков в края на неговото управление и след принудителното му оттегляне след натиск от Москва, на практика взима в ръцете си икономическото управление на страната.

Луканов е министър-председател на две правителства през 1990 г. Първото е от 8 февруари 1990 г. до 21 ноември и второто от 22 ноември 1990 г. до 20 декември 1990 г.

Той е активен участник от БКП/БСП на Кръглата маса, а през март 1990 г. в качеството си на премиер едностранно прекратява плащания по външния дълг на НРБ, достигнали непосилните за режима 11 млрд. долара, което още повече утежнява икономическата перспектива пред страната.

След оставката му в края на ноември 1990 г. за българското общество настъпва период, останал в историята като „Лукановата зима“ – празни магазини и стоки от първа необходимост и шоково нарастване на цените.

Написано от Христо Христов  
Неделя, 24 Ноември 2013 17:28

---

Луканов е обект на прокурорско разследване по обвинение в злоупотреба в особено големи размери, арестуван през лятото на 1992 г., но след падането на правителството на Филип Димитров е освободен от ареста. По-късно той осъди България в Страсбург за незаконното му задържане.

През 1994 г. оглавява руско-българското дружество „Топенерджи“, учредено между руския газов гигант „Газпром“ и българската държавна фирма „Булгаргаз“, което известно време играе ключова роля в доставките и продажби на природен газ, транзитния му пренос през България за трети страни и има апетити към реконструкция и разширяване на действащите газопроводни системи в страната в средата на 90-те години.

На 2 октомври 1996 г. Луканов е застрелян пред дома си в софийския квартал „Изток“, а съдебният процес за убийството му няколко години по-късно претърпява провал, въпреки арестите на няколко души, за които следствието твърди, че са получили поръчка от боса на икономическата групировка „Орион“ със сина на дългогодишния зам.-министър на вътрешните работи и доверен човек на Живков в МВР ген. Мирчо Спасов – Румен Спасов, който е в открит конфликт с Луканов.

Това, разбра се, са само най-общи щрихи от богатата политическа дейност на Андрей Луканов и широките му икономически връзки и контакти преди 10 ноември и след това, в първите години на прехода.

Наскоро председателят на бившата комисията по досиетата Методи Андреев разкри факта, че Луканов е бил сътрудник на Разузнавателното управление на Генералния щаб на БНА (военното разузнаване, изградено по аналог на съветското ГРУ, б. а.). Факт, който не може да бъде официално обявен, тъй като законът за досиетата не позволява огласяването на починалите сътрудници.

Тази неделя в [електронната библиотека](#) на [desebg.com](#) ви представям книгата „**Луканов за кризата**“, чийто автор е самият **Андрей Луканов**.

Първото ѝ издание през 1992 г. е познато предимно на икономическите експерти по това време. Преди две години тя беше преиздадена от съпругата му Лилия Герасимова.

Написано от Христо Христов  
Неделя, 24 Ноември 2013 17:28

---

Изданието е съчетание между кратки бележки от Луканов и публикуването на ключови документи от периода 1988-1990 г., целящи да представят неговата гледна точка за политическите и икономическите събития в последните години на комунизма и началото на прехода, когато той е премиер и не успява да реализира амбициозната си икономическа програма за реформа.

Сблъсъкът между него и Живков бележи по-голямата част от книгата. Този сблъсък обаче не е открит – друга особеност на режима, докато Тодор Живков е на власт (откритото противопоставяне става факт с демонстративната оставка на Петър Младенов като министър на външните работи чак през октомври 1989 г., две седмици преди смяната на Живков).

### **Да се прави политика не според политическите и лични прищевки**

Написана с идеята Луканов да защити своите идеи и позиции в един период, в който той е в следствения арест на „Развигор“ в столицата, книгата обаче съдържа много истини за несъстоятелността на комунистическия режим, през който самият Луканов прави политическа кариера.

В изданието са направени множество признания за безперспективността на комунистическото управление, в един период на остро политическо и обществено противопоставяне, в който България 24 години по-късно. БСП отново управлява, без обществено доверие и подкрепа, в икономическа криза и изолация. От тази гледна точка съдържанието на книгата е особено актуално и би освежило паметта на онези политици от управляващата коалиция днес, които упорито продължават да твърдят, че управляват добре и за доброто на обществото, голямата част от което различава в тези декларации политическия цинизъм и лъжи на марионетния кабинет на българската мафия.

Още в предговора към изданието от 1992 г. Луканов пише, че времето от 10 ноември

Написано от Христо Христов  
Неделя, 24 Ноември 2013 17:28

---

1989 г. е „предостатъчно, за да започнем да правим изводи от собствените си грешки и заблуди, да ориентираме практическата политика не според партийните и лични представи и дори прищевки, а според единствено верния критерий на общобългарските интереси“.

Опитът на болшеvizма показва най-добре, че от първоначалната романтика на разрешението не остава нищо освен горчивия вкус на поражението. Но това е не само поражение на за цели народи, отхвърлени с десетилетия, а понякога със столетия назад в своето развитие”, признава той.

### Събитията от края на 1988 г.

Луканов ги описва така: „В Москва битката между реформаторите и неосталинистите навлиза в решаваща фаза. В България хората губят надежда в способността на режима да извърши истински промени. „Юлската концепция се споменава все по-рядко. Търсейки трескаво посоката на поредния си „маньовър”, Живков представя за обсъждане в Политбюро записка „За новото в съвременния свят”. Той преоткрива марксизма, поднасяйки като ново откровение извода, че неблагоприятията в социалистическата надстройка се дължали на изостаналата материално-техническа база и обосновава необходимостта България да се отвори към света и неговите постижения. На пръв поглед всичко е безспорно. Но зад банализираните марксистки тези прозира опитът да се скрие истината за характера на политическата система на тоталитарния социализъм, която в основата си остава неосталинистка и неизменно ражда диктатори. А правилната теза за отварянето към света губи реален смисъл, ако не се признае, че това предполага сурови мерки за преодоляване на очерталата се криза във финансово-паричните и валутни баланси и отказ от основни постулати на сталинската политикономия.”

### Сблъсъкът с Живков

През декември 1988 г. Живков развива идеите си пред Декемврийския пленум. Въпреки

Написано от Христо Христов  
Неделя, 24 Ноември 2013 17:28

---

предупреждението да не се изказва Луканов взима думата (предпоследен). Каква е реакцията на Живков според Луканов: *„При излизането ми на трибуната Живков напусна демонстративно залата. Върна се, след като завърши дискусиата и произнесе истерично заключително слово, пълно със заплахи, което прозвуча изненадващо на фона на формалното единодушие сред участниците. Той обаче имаше основания да е нервен. Неговата изключителна интуиция му подсказваше, че за първи път от десетилетия насам събитията се изплъзват от контрол.“*

### Лятото на 1989 г. – режимът агонизира

През юли 1989 г. в резиденция „Бояна“ се провежда разширено заседание на Политбюро на ЦК на БКП. Луканов описва събитията така:

*„Режимът агонизира и това става все по-очевидно. Изселването на стотици хиляди хора с турско самосъзнание не само разтърсва българското общество, но обрича Живков на пълна международна изолация. Той губи дори колебливата дотогава подкрепа на съюзниците от Варшавския договор. Обстановката се усложнява от тежките икономически проблеми. Настъпилата икономическа криза вече не може да се скрие, финансовото неравновесие, външният дълг, производствената стагнация налагат нова дискусия по проблемите на икономическата политика.“*

### Признанията след промените

В представянето си на икономическата програма пред 7-то Велико Народно събрание Луканов признава:

*„Принудени сме да плащаме тежък данък и недомислия в насочването и използването на инвестициите главно през последните две петилетки (1981-1990)... В резултат на всичко това технологичното обновяване се размина с една от основните си цели – приспособяването на националната икономика към промените и тенденциите на световния пазар. Тбози провал се дължи следователно и на субективната нагласа на временни ефекти, на нежелание да се види действителността такава, каквато е.“*

Написано от Христо Христов  
Неделя, 24 Ноември 2013 17:28

---

*Подценяването на финансовия аспект на икономическото развитие, който при всяка нормална икономика е синтетичният измерител за икономически успех или неуспех, намери израз в нарастващия брой на губещи и нискоефективни производства и предприятия при паралелно бързо увеличаване на тяхната кредитна задлъжнялост. В крайна сметка в условията на тотално одържавяване и централизация тези предприятия разчитаха на държавна помощ, на държавно субсидиране и подкрепа.”*

Ще завърша с един важен паралел, който прави Красен Станчев в предговора към второто издание. Той припомня съпротивата на опозицията през 1990 г. в това именно преименуваната от БКП в БСП партия да ръководи и провежда икономическата реформа от планово стопанство към пазарна икономика. „За нас БКП и БСП нямаха нито моралното право, нито легитимността да се заемат с тази работа”, посочва депутатът от СДС в 7-то Велико Народно събрание.

БСП вече два пъти се опита да провежда икономически реформи – първият с Луканов, чието управление катастрофира само няколко месеца по-късно и с Виденов през 1995-1997 г., когато наследниците на комунистите доведоха страната до тежка икономическа катастрофа.

Днес, когато БСП отново е на власт и показва, че не се е променила, че няма никакво желание да се вслуша в общественото недоволство и протести, се налага въпросът: не сме ли изправени пред третия икономически провал на нейното управление, чийто последици се плащат отново от българските граждани?

**Андрей Луканов, „Луканов за кризата”, второ допълнено издание, изд. „Сиела”, 2011 г., 159 страници.**